

Agata Zachariasz

prof. dr hab. inż. arch.

Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Katedra Architektury Krajobrazu

ORCID: 0000-0002-9985-3083

Miłosz Zieliński

dr inż. arch.

Politechnika Krakowska, Wydział Architektury, Katedra Architektury Krajobrazu

ORCID: 0000-0002-6476-3088

Postówie do tomu pierwszego

Afterword to volume one

Dwie monografie o wspólnym tytule *Architektura • Miasto • Piękno* przygotowano, by upamiętnić profesora Wojciecha Kosińskiego. W zamyśle te dwa tomy mają pokazać zarówno dokonania naukowe i twórcze Profesora, jak i Jego postać – człowieka nietuzinkowego, barwnego, intrygującego i inspirującego. Stąd przyjęta została następująca struktura naszej edycji: każdy tom rozpoczyna część *In Memoriam*. Na wspomnienia składają się teksty bardzo osobiste, wypowiedzi relacjonujące przyjaźń i współpracę. Drugi, szerszy i stricte merytoryczny temat książki, to artykuły naukowe podejmujące różnorodną i bogatą problematykę, którą Profesor zajmował się zawodowo. W tekstach naukowych autorzy mierzą się z kwestiami architektury, miasta i piękna, dopisując swoją wartość do prac Profesora, utrwalają Jego dokonania, rozwijają wątki przez Niego podejmowane.

Upamiętnienie profesora Wojciecha Kosińskiego w formie książek ma swoje symboliczne znaczenie. Profesor kochał książki, kupował je pasjami, dzielił się nimi, bywało, że w trudnych czasach kserował te trudno dostępne, polecał, pytał o nowości, śledził wydawnictwa, szukał w księgarniach internetowych tych niedostępnych, dawno wydanych i niewznawianych. Uczestniczył też w publikacjach książek istotnych dla architektów, był redaktorem naczelnym „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Krakowie”, przyczyniał się do wydawania czasopisma „Przestrzeń i Forma”. Chętnie podejmował się roli recenzenta i w ten sposób też miał wpływ na księgozbiór niejednego architekta czy architekta krajobrazu.

Przyglądając się autorskim książkom profesora Kosińskiego, zwłaszcza tym ostatnim, a także materiałom, które redagował np. „Rocznikowi Wydziału Architektury”¹ czy publikacji z Międzynarodowego Kongresu Polskich Architektów Krajobrazu², widoczna jest dbałość o graficzne opracowanie książki, o jej format, kolor okładki, a zwłaszcza ilustracje, które były dla Niego nie tyle uzupełnieniem treści, co jej ważnym elementem. Nieprzypadkowo zresztą Maciej Skaza, projektując okładki monografi dedykowanych Profesorowi, uczynił książki czarną i białą. Stanowi to swoistą dedykację dla Profesora, który okładki swoich ostatnich dwóch ważnych książek takie właśnie wymyślił³.

Pierwszy tom otwiera prof. dr hab. inż. arch. Andrzej Białkiewicz, rektor Politechniki Krakowskiej, przypominając, że profesor Wojciech Kosiński, związany z tą uczelnią blisko 60 lat, postrzegany był jako jedna z bardziej znaczących osobowości Wydziału Architektury. Następnie sylwetkę Wojciecha Kosińskiego kreśli przewodniczący Komisji Urbanistyki i Architektury oddziału krakowskiego Polskiej Akademii Nauk prof. dr hab. inż. arch. Zbigniew Zuziak.

Po *Wprowadzeniu*, w części upamiętniającej Profesora, znalazło się pięć tekstów, które napisali: przyjaciel – profesor Wacław Seruga, były dziekan Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej, syn – architekt i muzyk Jan Kosiński, uczeń i asystent – Dariusz Kronowski. Dwa ostatnie wspomnienia dotyczą pracy naukowej. Elżbieta Czekiel-Świtalska prezentuje publikacje Profesora i Jego wieloletnią działalność w czasopiśmie „Przestrzeń i Forma”, a Józef Partyka Jego prace na rzecz krajoznawstwa.

Książka ma, tak jak wspomniano, konstrukcję dwutorową – pierwsza część jest bardziej osobista, drugą stanowią teksty naukowe. Czytelnik ogląda Profesora jako Przyjaciela, Ojca, Nauczyciela, Mentora, Szefa, Redaktora, Promotora, Recenzenta... wielbiciela gór, tatarnika, pasjonata żeglarstwa, konesera muzyki i dobrych książek... Ci, którzy znali dobrze Wojciecha Kosińskiego, Wojtka, mogą przywołać osobiste wspomnienia. Ci, którzy słuchali jego porywających, wygłaszanych z wielką swadą i erudycją wykładów czy wystąpień, mogą dzięki tej publikacji poznać Go lepiej.

Na część naukową monografii składają się dwa rozdziały. Pierwszy dedykowany architekturze, drugi miastu. W wielu artykułach działalność naukowa Wojciecha Kosińskiego nadaje ton publikacjom. Z uwagą śledził i propagował wszelkie nowe tendencje i nurty, co udowodnił, komentując je na łamach czasopisma „Architektura”⁴,

¹ „Rocznik Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej” to wydawnictwo ukazujące się od 1997 do 2005 r. przez 8 lat. Prof. Kosiński był redaktorem trzech numerów: 5/2001, 6/2003, 7/2004.

² *Międzynarodowy Kongres Polskich Architektów Krajobrazu, Kraków, 20–22 września [2007]: sztuka ochrony i kształtowania środowiska: twórczość – nauka – dydaktyka / International Congress of Polish Landscape Architects: Art of Environmental Protection & Stewardship Professional Practice – Research – Education*, red. W. Kosiński et al., „Czasopismo Techniczne. Architektura” 2007, R. 104, z. 5-A.

³ Książka „biała” – W. Kosiński, *Miasto i piękno miasta*, Kraków 2011; Książka „czarna” – *idem, Paradigmat miasta 21 wieku. Pomiędzy przyszłością „polis” a przyszłością „metropolis”*, Kraków 2016.

⁴ *Idem, Regionalizm*, „Architektura” 1981, R. 33, nr 1, s. 88–93; *idem, Szkic o Robercie Krier*, „Architektura” 1983, nr 6, s. 72–80; *idem, Krakowska Szkoła Architektury*, „Architektura” 1983, nr 3, s. 30–33.

a później pisząc postowia do książek Charlesa Jencksa⁵, wstęp do polskiego wydania *Obrazu miasta* Kevina Lyncha⁶, czy propagując działania organizacji pozarządowej Project for Public Spaces (PPS), m.in. przyczyniając się do publikacji podręcznika *How to turn a place around*⁷. Trzymał rękę na pulsie architektury, później architektury krajobrazu⁸. Tu łatwo o pewną analogię do Jencksa, który też przeszedł od architektury w stronę architektury krajobrazu, stając się jednym z jej znaczących twórców. W słowach Jencksa Profesor Kosiński zapewne dobrze by się odnalazł:

*Widzieć świat w Ziarnku Piasku, poetyckim spojrzeniu Williama Blake'a, to znaleźć relacje między tym, co duże i małe, nauką i duchowością, wszechświatem i krajobrazem. Ta kosmiczna sceneria stanowi narrację dla mojej pracy opartej na treści, pisaniu i projektowaniu. Badam metafory, które leżą u podstaw zarówno rosnącej natury jak i praw natury, paralele, które zakorzeniają nas osobiście w kosmosie tak mocno jak roślinę, nawet jeśli nasz umysł ucieka z tego domu*⁹.

Teksty zawarte w rozdziale I, prezentujące zagadnienia dotyczące architektury, można zgrupować tematycznie. Jeden z ważnych wątków to architektura sakralna, co jest zrozumiałe, zwłaszcza biorąc pod uwagę liczne publikacje naukowe Profesora¹⁰, podobnie jak Jego realizacje. W tej grupie są artykuły omawiające powstanie i znaczenie kościoła „Ecce Homo”, o czym piszą Marzena Popławska oraz Konrad Kuczak-Kuczyński. Marzena Popławska pokazuje też Wojciecha Kosińskiego jako artystę, wychowawcę, dydaktyka i mentora. Józef Wroński przedstawia kwestie poszukiwania stosownej przestrzeni sakralnej w kościołach Zurychu powstałych w międzywojniu w latach 1918–1939.

Autorzy podejmują też kwestie różnych wymiarów architektury. O drewnianej, regionalnej, wernakularnej piszą Jacek Czubiński, pokazując recepcję zakopiańszczyzny w architekturze uzdrowiskowej na Huculsczyźnie, oraz Jerzy Wowczak o urzeczywistnieniu idei polskiego budownictwa drewnianego Jana Sas-Zubrzyckiego w zespole sióstr albertynek w Prądniku Czerwonym w Krakowie, w którym później osadzony został kościół „Ecce Homo”. Architekturę do myślenia prezentuje Barbara Stec, pokazując zależności między predyspozycją intelektualną człowieka a miejscem jego życia. Nowe trendy fascynujące Wojciecha Kosińskiego opisują Ewa Wętfawowicz-Gyurkovich

⁵ *Idem*, *Postowie*, [w:] Ch. Jencks, *Architektura postmodernistyczna*, tłum. B. Gadomska, Warszawa 1987, s. 169–171; *idem*, *Postowie*, [w:] Ch. Jencks, *Architektura późnego modernizmu*, tłum. B. Gadomska, Warszawa 1989, s. 187–190.

⁶ *Idem*, *Wstęp do wydania polskiego*, [w:] K. Lynch, *Obraz miasta*, tłum. T. Jeleński, Kraków 2011, s. v–xvi; I wydanie – K. Lynch, *Image of the City*, London 1960.

⁷ *How to Turn a Place Around: Handbook for Creating Successful Public Spaces*, New York 2000; Project for Public Spaces (PPS) – amerykańska organizacja non profit założona w 1975 r., prowadząca działania na rzecz rewitalizacji miejskich przestrzeni publicznych. W. Kosiński z T. Jeleńskim przetłumaczyli podręcznik: *Jak przetworzyć miejsce: podręcznik kreowania udanych przestrzeni publicznych*; adaptacja i tłumaczenie oraz przygotowanie polskiej wersji: T. Jeleński, W. Kosiński, Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków 2009, s. 140, tam: W. Kosiński, *Wstęp do wydania polskiego*, s. 9–14.

⁸ W. Kosiński, *Teoria i zasady projektowania architektury krajobrazu*, Kraków 2015.

⁹ Charles Jencks' *Mind-Bending Landscape Architecture*, 16.07.2012, <https://mymodernmet.com/charles-jencks-mind-bending-landscape-architecture> [dostęp: 25.04.2021].

¹⁰ M.in. W. Kosiński, *Architektura sacrum – wobec konfliktów, tolerancji i pojednania. Historia, współczesność, perspektywy*, „Przestrzeń i Forma” 2011, z. 15, s. 7–144.

i Jacek Gyurkovich, kładąc nacisk m.in. na regionalizm, postmodernizm czy biomorfizm. Zagadnienia fenomenologii architektury pokazał Ryszard Hajdamowicz w kontekście zamysłu twórcy architekta i postrzegającego, czyli widza.

Ewa Kuryłowicz, w kontekście takich pojęć jak architekt, architektura i twórczość, oraz ich rozwoju i postrzegania, kreśli portret Wojciecha Kosińskiego, odnosząc się do jego działalności. Krzysztof Ingarden, zachęcony przez profesora Kosińskiego, zadając pytanie – Czy Architektura jest sztuką nieprzedstawiającą? – omawia kwestie, bazując na klasycznej pozycji Romana Ingardena *O dziele architektury*. Przemysław Kowalski podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, czy można uznać Wojciecha Kosińskiego za architekta wizjonera. Odnosi się do jego pracy naukowej, twórczości oraz dydaktyki i ocenia dorobek Profesora przez pryzmat tych twórców, których on sam za wizjonerów uważał.

Architekci, architektura i żeglarstwo to zasadnicze tematy rozważań Artura Jasińskiego. Tekstem tym autor upamiętnia jedną z ostatnich wielkich pasji Profesora.

W rozdziale II pokazano kwestie miast i miasteczek. Tematykę, która zawsze była dla Profesora ważna i wiodąca w pracach naukowych. Z nią łączą się jego ważne książki – *Aktywizacja turystyczna małych miast*, *Miasto i piękno miasta* czy *Paradygmat miasta 21 wieku*¹¹. Analizował nowe nurty, konfrontował je ze sobą. Z jednej strony doceniał rolę ortogonalnego układu ulic i bloków urbanistycznych, a z drugiej cenił dostępność zieleni jako elementu humanizującego struktury miejskie. W ślad za Nim podążają Autorzy tego rozdziału. Możemy więc przeczytać o postkolonialnej genezie ikonicznego już układu urbanistycznego w barcelońskiej dzielnicy Eixample oraz jej współczesnych modyfikacjach, czym zajmuje się Mateusz Gyurkovich. Śledzimy współczesne przemiany miejskiego krajobrazu, w których z jednej strony swoistą moc trwania prezentują układy dawnych rynków, co ukazują nam artykuły Bogusława Krasnowolskiego i zespołu: Irena Niedźwiecka-Filipiak, Zuzanna Borcz, Liliana Serafin, a z drugiej swoje piętno odciskają zjawiska m.in. przeinwestowania, o czym pisze autorski duet: Beata Fortuna-Antoszkiewicz i Jan Łukaszkiewicz. Kolejne formy współczesnych przekształceń miejskiej przestrzeni, takie jak przesadne brukowanie, nieuzasadnione usuwanie zieleni, nadmierne „unowocześnianie” lub wprowadzanie sztucznych i obcych wzorców przestrzennych, analizuje Elżbieta Przesmycka. Interesujące jest także zakończenie niniejszego tomu, dzięki któremu poznajemy Profesora zarówno jako człowieka żywo zainteresowanego ochroną tożsamości miast historycznych – o czym pisze Jan Wrana – jak i osobę zafascynowaną współczesnymi metodami i technologiami wspomagającymi prace analityczno-projektowe w warsztacie architekta, urbanisty czy architekta krajobrazu, czego dowiadujemy się z artykułu autorstwa Piotra Wróbla.

Teksty zamieszczone w tomie I przez liczne odwołania do publikacji i dokonań Profesora pokazują naukowca otwartego, o szerokich zainteresowaniach, błyskotliwego erudyty, który nie bał się zarówno zachwytów, jak i ostrych krytyk, polemizował,

¹¹ *Idem*, *Aktywizacja turystyczna małych miast. Aspekty architektoniczno-krajobrazowe*, „Monografia. Politechnika Krakowska. Seria Architektura” 2000, nr 269; *idem*, *Miasto i...*, *op. cit.*; *idem*, *Paradygmat...*, *op. cit.*

czasem prowokował do dyskusji. Potwierdza się też Jego opinia mentora, osoby inspirowanej badania, zachęcającego do podejmowania tematów. Często w trakcie dyskusji nad pracami habilitacyjnymi, doktorskimi, ale też w trakcie obron prac dyplomowych, ze swadą prowadził dyskurs, porównywał, puentował.

Na zakończenie wypada przypomnieć też, że dla piszących ten tekst Profesor był ważną osobą – redaktorem naczelnym „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury” czasopisma reprezentującego dyscyplinę architektura i urbanistyka, wydawanego od 1967 roku. Po profesorze Januszu Bogdanowskim to profesor Wojciech Kosiński wyznaczał kierunek pisma, profilował poszczególne działy, zabiegał o teksty naukowców znanych i cenionych, ale zachęcał też do publikowania autorów młodych, którzy dopiero rozpoczynali swoją drogę naukową, służył radą i pozwalał się rozwijać.

Tom XLVIII „Teki” z 2020 roku¹² jest wyjątkowy, bo pracę nad nim rozpoczął Profesor, a ukończyli już piszący te słowa. Z oczywistych względów wolumen ten poświęcony został pamięci profesora Wojciecha Kosińskiego – redaktora naczelnego „Teki” w latach 2003–2020.

Il. 1. Profesor Wojciech Kosiński i jego pasje: książki, muzyka, taternictwo (czekany zawieszony na ścianie) i żeglarstwo (puchary za osiągnięcia w regatach)... Profesor w swojej bibliotece tuż przed nagraniem porywającego wykładu pod tytułem: *Profesor Gruszczyński – guru czy geniusz*, <https://www.youtube.com/watch?v=3CH6TuRLzf0> (fot. Marcin Brataniec, 2018).

¹² „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Krakowie” 2020, t. 48, <http://teka.pk.edu.pl/index.php/numery-czasopisma/tom-xxviii-2020> [dostęp: 1.05.2020].

Profesor pisał, iż nasza rzeczywistość jest „otwarta, zindywidualizowana, stawiająca na identyfikację i tożsamość, a także na piękno, urok i przyjazną, ciepłą i hedonistyczną atmosferę”¹³, a za najważniejsze w kreowaniu przestrzeni uznawał „prawdę, dobro i piękno”. Piękno stanowi temat główny drugiego tomu monografii dedykowanej Profesorowi Kosińskiemu.

¹³ W. Kosiński, *Wstęp do wydania polskiego*, [w:] *Jak przetworzyć miejsce...*, op. cit., s. 9–14.